

Genèvekonventionerna 60 år

Onsdagen den 12 augusti 2009 fyller de fyra Genèvekonventionerna, som är kärnan i den internationella humanitära rätten, 60 år. Idag har 194 stater anslutit sig till Genèvekonventionerna som gäller över hela världen.

Genèvekonventionerna skapades för att skydda människor under krig. De har räddat oräkneliga liv, hjälpt tiotusentals krigsfångar, bidragit till att hundratusentals splittrade familjer har kunnat återförenas och skapat bättre förutsättningar för fred när kriget väl är över. Trots att de väpnade konflikternas karaktär ständigt förändras, med nya utmaningar som terrorism och nya typer av krigsföring, har Genèvekonventionerna behållit sin relevans.

Nästan dagligen när vi ser, hör eller läser nyheter från oroliga hörn i världen nämns Genèvekonventionerna. Ändå har förhållandevis få i vårt land idag kunskap om vad Genèvekonventionerna och den internationella humanitära rätten egentligen är.

Genèvekonventionerna och deras tre tilläggsprotokoll innehåller de viktigaste reglerna för att begränsa krigets grymheter. De utgör kärnan i den internationella humanitära rätten – ett system av rättsregler som syftar till att begränsa krigets verkningar genom att skydda personer som inte deltar i striderna och förbjuda användandet av inhumana vapen och stridsmetoder.

Genèvekonventionerna ger särskilt skydd åt personer som *inte deltar* i en konflikt; civila, sjukvårdare, själavårdare och hjälparbetare och åt dem som *inte längre kan delta*; sårade, sjuka, skeppsbrutna och krigsfångar.

Genèvekonventionerna kräver också att de krigförande parterna ska vidta åtgärder för att förhindra och stoppa kränkningar och att de som gör sig skyldiga till brott mot konventionerna ska straffas. Idag har 194 stater anslutit sig till Genèvekonventionerna. De gäller över hela världen.

Idén föds

Vid slaget i Solferino år 1859, där 40 000 soldater dödades eller sårades, upptäckte en tillfällig besökare, schweizaren Henry Dunant, att ingen fanns på plats för att hjälpa de sårade. År 1862 gav han ut boken "Ett minne från Solferino" där han förde fram sin idé om att organisationer med frivilliga skulle utbildas för att ta hand om sårade i krig, oavsett nationalitet.

En sådan organisation, Röda Korset, grundades av Henry Dunant år 1863.

Dunant insåg också att det skulle behövas särskilda regler för att skydda hjälparna i krig. Så skapades den första Genèvekonventionen.

Den första Genèvekonventionen

Den allra första Genèvekonventionen antogs redan 1864. Den var ett direkt resultat av Henry Dunants erfarenheter från slaget vid Solferino. Hans tanke var att skapa ”zoner av fred” kring sårade och sjuka soldater.

Med den första Genèvekonventionen kom staterna överens om att sårade och sjuka som tillhör de väpnade styrkorna ska respekteras och skyddas och få vård. Sjukvårdarna ska vara neutrala och ge hjälp opartiskt, till dem som är i störst behov – oavsett vilken sida den sårade tillhör.

Man enades också om att ett rött kors på en vit botten skulle utmärka och skydda sjukvårdspersonalen. Rödakorsemblemet är en omvänd schweizisk flagga och har inte någon religiös innebörd. Organisationen Röda Korset har fått sitt namn från emblemet.

Den andra Genèvekonventionen

Den andra Genèvekonventionen kom till år 1899. Den skyddar skeppsbrutna, sårade och sjuka till sjöss, såväl personer som tillhör de väpnade styrkorna som besättningen på exempelvis handelsfartyg. Sjukvårdsfartyg får inte anfallas utan ska respekteras och skyddas.

Den tredje Genèvekonventionen

Första världskriget visade att det behövdes ett bättre skydd för krigsfångar. Därför lade man år 1929 till en tredje Genèvekonvention, den s.k. krigsfångekonventionen. Andemeningen i konventionen är att alla krigsfångar ska skyddas och behandlas human.

Den fjärde Genèvekonventionen

Andra världskriget innebar en avgörande förändring av krigföring. Nya vapen som stridsvagnar, landminor och automatvapen gjorde att striden på marken kunde föras på större ytor än tidigare. Tysklands bombningar av London och Coventry, de allierades brandbomber mot Hamburg, Dresden och andra tyska storstäder liksom de amerikanska bombanfallen mot japanska städer dödade och skadade hundratusentals civila.

Blixtanfall innebar att civilbefolkningen överraskades utan att ha möjlighet till evakuering eller livsmedelslagring. Till allt detta kom insikten om kärnvapnens effekter, efter bomberna över Hiroshima och Nagasaki.

Under andra världskriget fanns det inte någon konvention som specifikt reglerade civilbefolkningens skydd. Innehållet i den fjärde Genèvekonventionen är en direkt spegling av erfarenheterna från andra världskriget.

Croix-Rouge Suédoise/Swedish Red Cross/Cruz Roja Sueca 2009-08-11

Under första världskriget beräknas antalet civila offer ha varit ca 5 procent, under andra världskriget hade siffran stigit till 50 procent. I dagens krig uppskattas 90 procent av dem som drabbas vara civila.

Att civila i allt högre grad drabbades i konflikter ledde till att staterna och internationella rödakorsrörelsen arbetade fram nya konventioner som också omfattar respekt och skydd för civilbefolkningen.

Det var under rödakorskonferensen i Stockholm den 20-31 augusti 1948 som formuleringarna i de nu gällande Genèvekonventionerna diskuterades och fastställdes. De antogs den 12 augusti året därpå i Genève. Därefter har skyddet ytterligare utökats i tre tilläggsprotokoll till konventionerna. Det är hela detta regelverk som vi åsyftar, när vi idag talar om Genèvekonventionerna.

Genèvekonventionerna från 1949 ger särskilt skydd för

- I sårade och sjuka i fält
- II sårade och sjuka till sjöss
- III krigsfångar
- IV civilbefolkningen

Tilläggsprotokollen från 1977 ger utökat skydd

- I för civila och för miljön
- II i interna väpnade konflikter

Tilläggsprotokoll III från år 2005 erkänner den röda kristallen som ett tredje skyddsemlen, vid sidan av det röda korset och den röda halvmånen.

Röda Korset och Genèvekonventionerna

Röda Korset har i Genèvekonventionerna ett särskilt uppdrag att som neutral, oberoende, humanitär organisation skydda och hjälpa civila och andra personer som har rätt till skydd i väpnade konflikter.

Röda Korset utbildar militära styrkor om krigets lagar, efterforskar saknade anhöriga och medverkar till att familjer kan återförenas.

Croix-Rouge Suédoise/Swedish Red Cross/Cruz Roja Sueca 2009-08-11

Internationella rödakorskommittén, ICRC, är Genèvekonventionernas beskyddare och övervakar att den internationella humanitära rätten, krigets lagar, efterlevs och att de utvecklas i takt med krigföringen.

Internationella rödakorskommittén i siffror

- ICRC arbetar i 80 länder och bistår ca 15 miljoner människor med vatten, sanitet och tak över huvudet.
- År 2008 besökte ICRC nästan en halv miljon fängslade människor i 83 länder för att övervaka interneringsförhållandena.
- Samma år förmedlade ICRC mer än 650 000 rödakorsmeddelanden mellan anhöriga i områden där posten till följd av krig eller katastrof upphört att fungera.
- År 2008 återförenade ICRC fler än 800 barn med sina familjer.
- Cirka 3,5 miljoner människor, varav hälften barn, fick hälsovård genom ICRC:s försorg. Över 100 000 operationer genomfördes av ICRC:s kirurger.

Sveriges bidrag till ICRC

Sverige är en stor bidragsgivare till Internationella rödakorskommitténs arbete. I år bidrar svenska regeringen med totalt 450 miljoner kronor till ICRC, varav 30 miljoner kanaliseras via Svenska Röda Korset. Svenska Röda Korset använder pengarna till att på olika sätt stötta projekt, bland annat med personella resurser.

Under år 2008 sände Svenska Röda Korset ut personal till 21 uppdrag för ICRC. Några har arbetat som läkare, sjuksköterskor, ingenjörer eller vattentekniker. Andra har haft mera rödakorsspecifika uppdrag, såsom besökare i fängelser, förmedlare av rödakorsmeddelanden eller också har de arbetat med efterforskning och familjeåterförening.

De viktigaste principerna i Genèvekonventionerna är:

Civilbefolkningen ska skyddas

Parterna i en konflikt måste alltid skilja mellan den civila befolkningen och de stridande för att skydda civilbefolkningen och civil egendom. Varken civilbefolkningen som helhet eller enskilda civila får anfallas.

Den som inte längre deltar i striderna ska skyddas

Det är förbjudet att döda eller sårta en motståndare som tydligt uttrycker avsikt att ge upp motståndet eller som på annat sätt är försatt ur stridbart skick. Personer som inte längre deltar i striderna ska alltid skyddas och behandlas humant. De har rätt att upprätthålla kontakten med sina anhöriga och att ta emot stöd.

Sjukvården ska skyddas

Sårade och sjuka måste tas omhand. Den som är i störst behov av vård ska först få vård – oavsett om det är vän eller fiende. Sjukvårdspersonal, sjuktransporter, sjukhus och sjukhusutrustning ska skyddas.

Skyddsembelen ska respekteras

Det röda korset, den röda halvmånen och den röda kristallen på en vit botten är skyddsembelen. Personer, byggnader eller föremål som bär dessa emblem ska respekteras och skyddas av parterna.

Civil egendom får inte anfallas

Anfall får endast riktas mot militära mål. De stridande parterna ansvarar för att ingen sammanblandning av militär och civil verksamhet sätter civilsamhället i fara.

Kriget får inte orsaka onödigt lidande

Parternas rätt välja vapen eller stridsmetoder är begränsad. Det är förbjudet att använda vapen eller stridsmetoder som orsakar överdrivna skador eller onödigt lidande. Det är förbjudet att använda vapen och stridsmetoder som är urskillningslösa.

Familjer har rätt att hålla kontakt och att återförenas

Familjemedlemmar som har förlorat kontakten under konflikten har rätt att få hjälp med att återupprätta den. Familjer som splittras i samband med en konflikt ska få möjlighet att återförenas

För ytterligare information, kontakta:

Dick Clomé, folkrättsrådgivare, tel. 0730 34 48 63

Karin Tengby, pressekreterare, 08-452 4801

